

Musikkteknologi som verktøy på tvers - nye arenaer for organisert lyd

Jøran Rudi, oktober 2007

Utviklingstrekk og trender

Det finnes noen lange trender i musikklivet de siste femten år, og de er i stor grad utløst av utviklingen i musikkteknologi og det som etter hvert er blitt til medieteknologi.

Det viktigste er alminneliggjøring; teknologien har blitt billig, lett og bruke, og lett tilgjengelig gjennom god distribusjon. Resultatet er en reell demokratisering gjennom utvikling av flere nisjer – det er voldsom variasjon i teknologibruken, og nye sosiale omgangsformer rundt musikk har vokst frem, parallelt med nye markeder som betjenes på nye måter. Teknologien har lagt til rette for denne utviklingen, og vi ser en parallell i for eksempel nettkunsten, hvor mange verk allerede for mange år tilbake i dominerende grad handlet om tilrettelegging for en brukerpraksis, ikke detaljerte anvisninger for opplevelse, slik vi finner dem i tradisjonell musikk og tradisjonelle visuelle uttrykk. Komposisjonsstrukturene har etterhvert litt forenklet blitt brukernes egne; brukernes perspektiver og intensjoner ble det bærende. Altså:

Alminneliggjøring, billig, tilgjengelig teknologi

-> bred bruk

-> flere nisjer, mer variasjon, nye former for markeder

-> økende antall perspektiver, brukerne skaper sine egne

-> demokratisering.

Generelt sett kan man si at hierarkienes betydning har skrumpet – den er ikke borte, men den er ikke like viktig som før. Folk flest, og spesielt yngre brukergrupper, har mer tro på egne ideer enn ideene til for eksempel smaksdommere som plateselskaper eller andre portvoktere. Vi ser denne trenden flere steder:

- mediemessig, hvor det har skjedd, og stadig skjer, store nyvinninger i måter å bruke og utvikle materiale og verker på, som for eksempel wikier, blogger og forskjellige rom for selvpublisering. Internett domineres nå av sosial medieteknologi uten hierarki, annet enn hva kommersielle tilbydere har.

- i utdanningsinstitusjoner som opplever økende krav om større variasjon i tilbudet.

- hos studioer som NOTAM, hvor sterkere krav til dialog og utviklingsmiljø erstatter tidligere krav til tekniske ressurser.

Litt tabloid uttrykt - hierarkiene har falt og vil falle ytterligere, gjennom

- større krysspollinering mellom felt

- at studentene krever større variasjon i utdanningen

- mer kultur for deltakelse enn "normoppfylling"; dette begynte allerede med pønken – alle kan delta, bort med skoleringen, vi bestemmer hva som er bra)

- at rollene som produsent og konsument oftere glir sammen, og at miljøet er viktigere enn rollene i det

- at brukerne er smaksdommerne gjennom internett-teknologien

- at opphavsretten finner nye veier i en ny virkelighet

Platebransjen stritter imot, og dette føyer seg inn i det kjente bildet av at store industrier sjelden klarer å omstille seg særlig elegant til radikalt nye teknologier. Det finnes flust av eksempler fra mange andre felt på nettopp dette. Man kan nevne copyleft, digital commons og andre fleksible ordninger som er bygget opp utenfor hierarkiene.

- at verkbegrepet endres, og fokuseres mer mot prosess enn ferdig, autonomt størrelse som kan løsrives fra kontekst.

Selvforståelse og oppgaver

Spørsmålet er: **Hvordan kan og bør vi som portvoktere forholde oss til dette** – vi som gir arbeids- og studiemuligheter? Hva bør vi endre for ikke å bli bremseklosser i systemet. For det må vi, ellers ødelegger vi våre fagområder.

For **NOTAM**, som et uavhengig senter med brede oppgaver, må fokuset etter hvert dreies mot oppbygging av et sterkt musikk- og kunstorientert fagmiljø heller enn et produksjonssted. Fremtiden ligger i kunnskap om nisjemessig bruk av teknologi, og nye formidlingsmuligheter som spiller inn mot de etablerte større organisasjonene og institusjonene. Dette betyr at fremtiden for NOTAM ligger i åpenhet for og kontakt med nisjemiljøene, og ikke i byggingen av en struktur for opprettholdelse av smakshierarki innenfor for eksempel elektroakustisk musikk. For NOTAMs omgivelser vil et slikt sterkt fagmiljø vil være produktivt i FoU- og undervisningssammenheng, som en likestilt samarbeidspartner.

Musikkutdanningens utfordring er å tilby relevant variasjon og fleksibilitet i utdanningen, og samtidig opprettholde kvalitet og sørge for den nødvendige institusjonalisering som er en nødvendig forankring for et fagfelt. Med den tverrfaglige tilnærming som nå er fremtredende i både forskning og kunstnerisk arbeid, er det umulig å se hvordan institusjonene skal kunne klare dette uten å samarbeide bedre med hverandre og med omliggende sentra med tangerende fagfelt (som for eksempel NOTAM og BEK). Eksempler på slik virksomhet finnes allerede i rikt monn, men det bør bli mer av den.

Alt dette er etter min mening lett å se, om man tar inn over seg den store trenden utviklingen som musikk- og medieteknologi har lagt grunnlaget for. Og merk: Teknologien har bare blitt tilgjengelig, det er brukerne som har gitt den innhold, og skapt trenden. Vi snakker altså om en reell demokratisering, om reelle handlinger av nye grupper i forhold til eksisterende hierarkier. Dette kan selvfølgelig i mange tilfeller gå ut over eksisterende kvalitetsnormer – jeg har selv personlig en rekke eksempler på at flere av de nye uttrykkene ikke holde samme kvalitet på en rekke parametere enn eldre, mer gjennomarbeidede uttrykk. Og dette opplever nok de aller fleste av oss. Men den opplevelsen er faktisk ikke relevant, vi kan ikke avvise nye trender, men må heller se på hvordan vi kan gjøre vår kunnskap tilgjengelig på forståelige måter for disse trendene.

Og da må vi heller snakke om hva de kunstneriske siktemålene er, enn om musikkteknologi per se. Det er ikke slik at musikkteknologien er nøytral, eller peker én vei – det er nisjer og variasjon, genreoverskridelser og nye arbeidsmåter. Vi snakker nå om musikkteknologi som et fag, eller flere fag, litt etter hvilken vinkel vi velger å ha. Men faget fokuseres forskjellig på forskjellige læresteder, og det er grunn til å spørre om vi heller skulle tenke på hvilke kunstneriske eller vitenskapelige praksiser og problemstillinger vi beskjeftiger oss med. Og dermed heller diskutere musikkteknologien som en verktøysamling på linje med tekster og innspillinger. Hva slags kunst er det vi snakker om, og hvilke verktøy passer det best å bruke? Hvilke problemstillinger gjør teknologien det mulig å arbeide med?

En slik klargjøring må situeres i forhold til musikkteknologiens kompleksitet og helhet, og diskusjonen om musikkteknologiens doble rolle, som både tjener eller premissgiver i undervisning og kunstutvikling, blir ofte borte i den daglige virksomheten. Verktøy legger premisser for arbeidet, og som underlag for verktøybruk ligger det én eller flere tilnærminger til musikk, og det er dypest sett musikalsk uttryksmulighet vi underviser i. En klargjøring av slike premisser vil være nyttig i diskusjoner om musikkteknologifagenes fremtid hos våre institusjoner.

Vi har ansvar for både historie og nyskaping, og med teknologiens gjennomtrengning finner vi ikke lenger noen musikkgenre hvor teknologien er likegyldig. Alle musikkformer er i utgangspunktet arenaer for musikkteknologi, uavhengig av hva den krever av lytteren, uavhengig av populariteten blant publikum. Vår oppgave er å se nettopp denne helheten, og klare å plassere hver vår lille flik i forhold til den på måter som gjør feltet tydelig for studentene. Dette er kanskje ikke mulig på nasjonal skala uten en viss felles forståelse av feltet bestanddeler, men viktigst hvilke siktemål vi har. (Dette kommer jo opp i en senere debatt i dag.) Vi bør klargjøre for oss selv og våre omgivelser hvilke ting vi fokuserer på – dette vil gjøre det lettere både å lage og å legge puslespillet – og om vi kan klare å lage de bitene som mangler innenfor den tilnærmingen og de rammer vi har i dag.

Verdien av nye arenaer

La meg avslutte med å klargjøre noen av NOTAMs perspektiver på nye arenaer.

NOTAMs ståsted er ikke tradisjonen, den er det eksperimenterende feltet hvor verk, prosess og kontekst er førende - fremfor konvensjonslojalitet, tradisjonelle arenaer og tradisjonell verkforståelse.

Dette betyr naturligvis ikke at vi vurderer tradisjon, formalisme og i siste ledd institusjonalisering som negativt eller noe vi ikke mener er nødvendig, dette er bare et uttrykk for fokus. For å være litt konkret: Nye uttrykk og former virker, nettopp fordi de gir resonans i vår oppsamlede erfaring fra både verk og diskurs.

Men det utvikler seg, for eksempel i lydkunsten, en kompleks måte å forholde seg til lyd på som går langt utover det vi normalt erfarer i musikk, fordi musikken ofte er selvrefererende i sin tradisjon, og abstrahert i forhold til vår omliggende virkelighet. I lydkunsten finner vi mange retninger, som for eksempel: konseptkunst, steds spesifikk kunst, prosessorienterte verk, sosial kunst og nettverkskunst. Jeg mener at musikkutdanningen berikes og vitaliseres av disse tilnærmingene, og ser at dette harmoniserer med trender blant yngre komponister.

--

Et par eksempler på denne kompleksiteten jeg mener å finne: I feltopptak, en avgrensing i lydkunsten, er et kritisk forhold til mikrofontype, plassering og perspektiv avgjørende. Hvilket inntrykk av objektene og deres plassering i hele lyd miljøet det er komponisten/kunstneren ønsker å bringe videre til publikum. For eksempel opptak av stemme - er det i intimsfæren det foregår, eller lytter man på større avstand – personlig eller samtaleavstand, eller er det i det helt offentlige rom vi overhører en samtale. Lyttingen etter slike forhold er ikke den samme som lyttingen til tradisjonell fremføring av skjønnsang eller mer moderne nye vokalteknikker.

I musikken finner vi tilsvarende tanke for eksempel i Glenn Goulds totalt ubesværede Goldberg-variasjoner, som skiller seg tydelig fra andre innspillinger. Han spiller på sin måte, og intimiteten formidles gjennom teknologibruken. En kommersiell motsats er den mannlige reklamestemmen som ligger tett på - nesten inne i øret - større enn livet selv. Dette hører etter vår mening med i teknologiundervisning, men ligger soleklart i det kunstneriske domenet

Når vi underviser i opptaksteknikk og studioproduksjon, hører estetiske betraktninger med – vi kan oppnå en refleksjon rundt hva god lyd er i forskjellige genre, og å inkorporere slik kunnskap i for eksempel komponist- og musikerutdanningen.

Interaksjon i fremføring og sanntidskomposisjon er et annet eksempel på at estetisk siktemål bør legge premissene for både verktøyvalg og pedagogikk. Dersom siktemålet er praktisk satslære og analyse av notert musikk, er MIDI et flott verktøy, men om siktemålet er kontroll av signalbehandling gjennom måling og bruk av for eksempel bevegelsesdata, er MIDI for

grovkornet, og man må over på en annen protokoll. Det er med andre ord ikke verktøyet i seg selv, det er siktemålet med bruken som er avgjørende for hvilket verktøy man bør velge, (og undervise i). Det er som spøken med det halvfulle eller halvtomme vannglasset, som ikke sier en ingeniør noe som helst om optimisme eller pessimisme, men bare at glasset er av gal størrelse.

Oppsummering

- Begreper og musikalsk praksis endrer seg som del av de lange trendene som er beskrevet innledningsvis.
- Forventninger til variasjon og utdanning vil øke utover det institusjonene kan betjene med sine eksisterende arbeidsmåter
- Nye innfallsvinkler og kunstuttrykk som er relevante for musikkens selvforståelse og utvikling kommer stadig til
- For å holde seg relevant, må utdanningen i større grad skape samarbeid utover egne grenser, og gjøre bruk av enkeltpersoner og miljøer som opererer i grenselandet mellom flere kunstformer.

Det er nødvendig for oss å ta et skritt til siden for å se at utviklingen er mangefasettert; at musikkteknologi består av veldig mange forskjellige ting og innfallsvinkler, og at vi trenger denne informasjonen om hva feltet som helhet inneholder, for å møte de utfordringer som utviklingen i musikklivet kaster på oss. Dessuten er det fin og morsom voksenopplæring.

Vi må tenke helhetlig for å opptre rasjonalt lokalt.

Bruk gjerne artikkelen, men oppgi kilde.